

Tadqiqot **uz**

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Хуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

**31 MAY
№28**

CONFERENCES.UZ

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 28-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
8-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
28-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-8**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
28-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-8**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 28-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 май 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 22 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

АДАБИЁТ

1. Hasanova Gavhar Abdunazarovna	
TOG'AY MUROD ASARLARIDA MA'NAVIYAT MASALASI.....	7
2. Anyozova Raxima Botirovna	
XOTIRA MUQADDAS – INSON QADRI AZIZ!	9
3. Qadirova Qizlarxon Komuljonovna, Madrimova Gulbahor Abdirimovna	
TARIY XOTIRA – KELAJAK POYDEVORI	11
4. Selixonova Oltin Azadovna	
ONA TILI VA ADABIYOT DARSLARIDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH SAMARASI	13
5. Kuvandikova Mahliyo Toshtemirovna	
O'QUVCHILARNING BADIY ASARLARGA BO'LGAN QIZIQISHLARINI OSHIRISH BORASIDA FIKR-MULOHAZALAR	15
6. Atajanova Iroda Xalilla qizi, Saparbayeva Manzura Baxtiyor qizi	
UCH AVLOD ABDULLASI.....	17
7. Раззақова Шоҳида Ниёзметовна	
МУХАММАД ЮСУФ ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК АДАБИЁТИДАГИ ЎРНИ.....	18
8. Яхшиев Шахзод Шерали ўғли	
МАҚСУД ШАЙХЗОДА “МИРЗО УЛУҒБЕК” ФОЖЕАСИ ВА ОДИЛ ЁҚУБОВ “УЛУҒБЕК ХАЗИНАСИ” АСАРЛАРИНИНГ АДАБИЙ-ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ (ЎХШАШ ВА ФАРҚЛИ ТОМОНЛАРИ)	20

АДАБИЁТ

TOG'AY MUROD ASARLARIDA MA'NAVİYAT MASALASI

Hasanova Gavhar Abdunazarovna
Sirdaryo viloyati Xovos tumani 7-maktab
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
+998975660622

*Holi manzil uzoq, odam asriga
(Eshqobil Shukur)*

Annotatsiya. Maqolada ulug' adib Tog'ay Murod asarlarida ma'naviyat va insonning chin e'tiqodi haqida so'z yuritiladi. Masalaning asl mohiyati qissada milliy qahramonlarda yartilgan ideal xarakterlar doirasida kechadi.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, inqilobchilar, milliylik, sotsialistik realism, e'tiqod

Tog'ay Murod ma'naviyatni ulug'lovchi yozuvchi. O'zbekiston xalq yozuvchisi Said Ahmad yozadi: "Tog'ay Murod adabiyotga tutab emas yonib kirdi. Uning qissalarida tasvirlangan odamlarga boshqa xalq libosini kiydirsangiz ham o'zbekligi bilinib turadi" U ma'naviyat urf odatlardan, an'analardan, xalqona rasm-rusumlardan, ming yillik qadriyatlardan tarkib topishini yaxshi biladi. Shuning uchun ham, u o'z asarlarida polvonlar kurashidan, chavandozlar ko'pkarisidan falsafiy mazmun qidiradi va topadi. "Yulduzlar mangu yonadi" qissasining qahramoni Bo'ri polvon shunday mulohaza yuritadi: "Xalq turli tuman bo'lsa yaxshi. Bu ulkanlik, ulug'lik alomati bo'ladi. Mana, farg'onacha kurash. Buyam o'zimizniki! Demak ikkita kurashimiz bor ekan! Qanday yaxshi! Boylik, boylik!" Bo'ri polvonga qo'shilib biz ham faxrlanamiz, quvonamiz. "Ot kishnagan oqshom" asarida adib Ziyodulla chavandoz obrazi orqali adabiyotimizda alpomishlar, shiroqlar avlodi bo'lган, o'tda yonmas, suvda cho'kmas inson xarakterini yaratdi. Bu jonkuyar otboz va chapdast uloqchi, chapani cho'pon obraz tilining shiradorligi, hatti – harakatining tabiiyligi bilan o'zbek adabiyotida yangilik bo'ldi. Garchand "Momo yer qo'shig'i" qissasidagi Pahlavon Daho oliv ma'lumotli, ziyoli, ijodkor, yozuvchi bo'lgani bilan oddiy kasb egasi, qishloqi Ziyodulla chavandoz ma'naviy jihatdan ming marta ustun turadi.

XIX asr boshida, 1901 yilda M. Gorkiyning "Meshchanlar" pyesasini o'qib chiqqan Chexov adibga asardagi qahramonlar nutqida uchraydigan balandparvoz gaplarni yumshatishni maslahat beradi. Mumtoz rus adabiyotida hikoyachilik bobokaloni bo'lган Chexov yozuvchiga qahramonlar nutqidagi rus kishisiga xos bo'lмаган chiroyli iboralarни ortiqcha deb bilgan edi. Gorkiy uning maslahatiga quloq solmaydi va natijada uning asarlarida keyinchalik, otashin nutqlar so'zlaydigan, qilichday keskir, yo ha yoki yo'q deb, qat'iy aytadigan inqilobchilar obrazi paydo bo'ladi. Bu yarim asrdan ko'proq vaqtning adabiyotini alg'ov dalg'ov qilib, o'z istehkomiga ega bo'lган sotsialistik realizmning boshlanishi edi. E'tibor bergen bo'lsangiz, Tog'ay Murod Pahlavon Daho obrazi orqali ana shunday so'xtasi sovuq, notavon kishilarni fosh etadi. Ular otashin notiq bo'lgani bilan ma'naviy qashshoq edilar. Bundan ko'ra ko'nglimizga Ziyodulla chavandozlar yaqin. Ularda ma'naviyat bor, e'tiqod bor.

"Don Kixot" ritsarlik romanlariga taqlid sifatida yozilgan asar edi, keyinchalik, jahon adabiyotining eng mukammal asarlaridan biri bo'lib qoldi. Chunki Servantes bu obraz orqali o'zi bilmagan holda, o'z zamondoshlarining orzu-o'ylarini, intilish va ideallarini tasvirlagan edi. Tog'ay Murodning "Momo yer qo'shigi" qissasi qahramoni Pahlavon Daho qaysidir bir xislati bilan bizga Don Kixotni eslatadi. Farqi shundaki, birining ideali shamol tegirmoni, ikkinchisinikni esa sinchtom ustidagi bir g'aram hashak bo'lib chiqadi. Qiziq hodisa. Aslida sotsialistik jamiyatda

yashovchi, yozuvchilikka, daholikka da'vogar shaxs illatlarini fosh etuvchi bu asar baxtli tasodif tufayli e'lon qilinishi kerak bo'limgan paytda e'lon qilindi. Shu ma'noda muallifni uzoqni ko'ra olgan yozuvchi, besh yil oldin qayta qurishni boshlagan ijodkor deyish o'rinnidir. Sababi, qissada tilga olingan illatlar bugunga kelib, sobiq ittifoq buzilgach, O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng sotsializm qoldiqlariga aylangan. Shuni alohida ta'kidlab o'tish lozimki, adib bu qissasida oldingi asarlaridagi qahramonlarning mutlaqo teskarisi bo'lgan obrazni yaratdi. O'z tarixi, o'tmishi va qadriyatlarini unutib, G'arb adabiyotining soyasi bo'lib qolgan Pahlavon Daho turg'unlik yillardagi ayrim taqlidgo'y ijodkorlarning umumlashma obrazidir. Tog'ay Murod shu obraz orqali shaxs va ma'naviyat masalasi xususida fikr yuritadi.

Urush va mehnat fahriysi serjant Orziqulovning arzanda o'g'li Tursun ajabtovor bayt yozadigan shoir bo'lib yetishadi. O'qiydi. Shaharda yurib olifta yigitga aylanadi. O'z ismi-sharifidan oriyati kelib, o'zini Pahlavon Daho deb ataydi. Sevgan qiziga uylanadi. O'qishi bitgach, ming urinishiga qaramay, ishslash uchun o'z viloyatiga o'qituvchi sifatida yuboriladi. Pahlavon Dahoning eng katta fojeasi shundaki, u o'ziga bitmas tunganmas mavzu berishi mumkin bo'lgan, har bir ijodkorning asosiy ma'naviy xazinasi hisoblangan qishloq jamoasidan o'zini chetga oladi, o'ziga bino qo'yadi. Daho elga, el Dahoga boshqa ko'z bilan qaraydi. Undagi ma'naviy inqiroz boshlanadi. Tog'ay Murod o'z qissasida tilga olgan illatlar endilikda biz uchun sotsilaizm qoldiqlariga aylandi. Shu qoldiqlardan biri shaxsnинг o'zligini yo'qotishidir. Ma'naviyatsizlik odamni nomalum kimsaga, ibtidoi kishiga aylantiradi. Pahlavon Daho ijodkor bo'lgani bilan unda chinakam e'tiqod yo'q edi. Chinakam e'tiqod ona vatanini, vatandoshlarini, ota bobolarining ming yillik an'ana va udumlarini sevishdan, muqaddas deb bilihidan paydo bo'lgan. Bularsiz hatto, shohlarning umri ham fojeadir. 1-prezidentimiz I. A. Karimov "O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida" kitobida qayd etganlaridek: "O'zbek xalqi ruhining tiklanishi, ma'naviy-ahloqiy ideallarining shakllanishi chuqur milliylik bilan umuminsoniylik chambarchas bog'liq bo'lgan hodisadir." Tog'ay Murod yaratgan asarlaridagi xalqona qahramonlar bu fikrning badiiy tasdig'i hisoblanadilar.

Foydalilanigan adabiyotlar ro'yxati:

1. Tog'ay Murod "Otamdan qolgan dalalar" romani
2. Imomqulov Olim. "Tog'ay Murodning qissanavislik mahorati"
3. I. A. Karimov "O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida"

XOTIRA MUQADDAS – INSON QADRI AZIZ!

Anyozova Raxima Botirovna

Xorazm viloyati Yangiariq tumani

7-son mактабининг она тили va adabiyot fани o'qituvchisi

Telefon:+998(94)2347989

anyozovar@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xotira va qadrlash tushunchasiga ta'rif berilib, ajdodlar ruhiga hurmat xalqimizning eng oliy fazilatlaridan biri ekanligi haqida qisqaha ma'lumatlar beriladi.

Kalit so'zlar: O'zbek xalqi , xotira, inson qadri, islam dini, ikkinchi jahon urushi, e'zozlash, unitilmaydi.

Ajdodlar ruhiga hurmat xalqimizning eng oliy fazilatlaridan biridir. O'zbek xalqi vatani, xalqining farovonligi, tinchligi yo'lida jonini fido etgan farzandlarini hech qachon unutgan emas. Islam dini inson naslini mukarram sanaydi, Allohning maxluqotlari ichidagi eng azizi va ehtiromga munosibi deb baholaydi. Inson aziz va mukarram ekan, uning yoshi ham, qarisi ham, ayoli ham, erkagi ham barobar qadr-qimmatga egadir. Xotira va qadrlash tushunchasi chuqur ma'noga egadir. Insoniyat Ikkinchi jahon urushida qatnashgan, o'sha ayovsiz jangu-jadalda qahramonlarcha halok bo'lganlar xotirasini aslo unutmaydi.

9 may – "Xotira va qadrlash kuni" mamlakatimizda umumxalq bayrami sifatida keng nishonlanadi. Inson xotira bilan tirik, qadr bilan ulug'. O'tganlarni, ularning xayrli ishlarini, jasoratini yodga olmoq, e'zozlamoq xalqimizga xos ezgu fazilatlardandir. Binobarin, xotira bu – unutmaslik, deganidir. Sohibqiron Amir Temur ham so'zini "Bizkim..." deya o'z Vatanini, xalqini, ajdodlarimiz hurmatini bajo etish bilan boshlagan. O'z navbatida, Mirzo Ulug'bek ham, shoir va sarkarda Bobur ham, shoirlar sultoni Alisher Navoiy ham ajdodlar ruhiga munosib, buyuk ishlarning davomchisi bo'lishga intilganlar. Shuning bilan birga, xotira – tiriklik chashmasidir. Undan imon-e'tiqod bilan suv ichganlar avlodni qudratli va salohiyatl bo'ladi.

Ikkinchi jahon urushida halok bo'lgan minglab yurtdoshlarimiz xotirasini yod etish, olovli janglardan omon qaytgan bobolarimizga, og'ir kunlarni sabr-bardosh bilan yengan, mashaqqatli daqiqalarda ham o'zligini yo'qotmagan, imoni butun yurtdoshlarimizga hurmat-ehtirom ko'rsatish tom ma'noda milliy qadriyatga aylandi. O'tganlarni, ularning xayrli ishlarini, jasoratini yodga olmoq, e'zozlamoq xalqimizga xos ezgu fazilatlardan, qolaversa, bu bugun tom ma'noda milliy qadriyatga aylandi.

Qur'oni karimda Alloh taolo: "Ulardan keyin (dunyoga) kelgan zotlar ayturlar: "Ey Robbimiz! O'zing bizlarni va bizdan ilgari iymon bilan o'tganlarni mag'firat etgin va qalbilarimizda iymon keltirgan zotlarga nisbatan gina paydo qilmagin! Ey, Robbimiz! Albatta, sen mehribon va rahmli zotdirsan", deb marhamat qiladi. (Hashr surasi, 10-oyat).

Ushbu oyat etgan kishilarning orqalaridan xayrli duolar bilan eslash, yaxshi amallardan ekaniga dalolatdir.

Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam hadisi shariflarida: "Bu dunyodan o'tgan birodarlarining yaxshi sifatlarini eslangler, ularning yomon sifatlarini eslashdan saqlaninglar", deb marhamat qilganlar. Shunday ekan, o'tgan ajdodlarimizni hamisha xotirlab, bizlarga qoldirib ketgan boy ma'naviy-ma'rifiy meroslarini o'rganib, hayotimizga izchil tatbiq etib borishimiz kerak. Xalqimizga xos bo'lgan mehr-oqibat, muruvvat va himmat barcha bayramlarimiz singari "Xotira va qadrlash kuni" misolida ham yorqin namoyon bo'ladi.

Inson – hayot gultoji. Uning qadri, hurmati har doim e'zozga loyiq. Xalqimizga xos xislatalar haqida aytadigan bo'lsak, albatta, qadr-qimmat, mehr-oqibat kabi fazilatlar tilga olinadi. Keksalarni ardoqlash, ko'makka muhtojlarning hurmatini joyiga qo'yish qon-qonimizga singib ketgan fazilat. Ayniqsa, o'tganlarni xotirlash, aziz otaxon-u onaxonlarning duosini olmoqlik saodati o'zgacha.

Xotira shunday ruhiy-ma'naviy qudratki, u insonning insonligini anglatuvchi, uni o'tmish va istiqbol bilan bog'lab turuvchi buyuk qadriyat, ilohiy qudratdir. Xotirlash – xalq manfaati uchun kurashgan, el-yurt hurmatiga sazovor bo'lgan kishilarni eslashdir. U olamdan o'tgan ajdodlarni eslashgina emas, asrlar mobaynida Vatan uchun kurashda halok bo'lganlar xotirasini hurmatlash hamdir.

9 may – “Xotira va qadrlash kuni” munosabati bilan xalqimizning ezgu fazilatlari yanada yorqin namoyon bo‘ladi. Ikkinchi jahon urushi dahshatlarini boshdan kechirgan kishilar osoyishtalikni dildan his qilgan, uning naqadar muhim ekanini anglab yetib, bu yo‘lda Vatanini, oilasini, o‘zligini himoya qilish uchun ikkilanmasdan jonini garovga qo‘yib xizmat qilganlar. Ming afsuski, hozirgi kunda ularning saflari tobora kamayib bormoqda. Yoshligining navqiron chog‘larini urush olovlarida, janggohlarda o‘tkazib, bugungi tinch va osoyishta hayotimiz uchun kurashgan insonlar jasorati beqiyosdir. Shu o‘rinda ikkinchi jahon urushida halok bo‘lgan minglab yurtdoshlarimiz xotirasini yod etish, olovli jangohlardan omon qaytgan bobolarimizga, og‘ir kunlarni sabr-bardosh bilan yengan, mashaqqatli daqiqalarda ham o‘zligini yo‘qotmagan, yurtdoshlarimizga hurmat-ehtirom ko‘rsatish tom ma’noda milliy qadriyatga aylandi. Bu hol yoshlarni yurtparvarlik, mehnatsevarlik, ajdodlarining eng yaxshi an’analardan faxrlanish, ularga munosib vorislar bo‘lish ruhida tarbiyalashda beqiyos ahamiyatga ega. Xotirani asrash, xotirani ehtiyyot qilish – bu bizning o‘zimiz va avlodlar oldidagi axloqiy burchimizdir. Xotira – bizning boyligimizdir. Kechagi kun saboqlarini, xalqimiz kelajagi yo‘lida jon fido qilgan insonlarni xotirlash bugungi kunimizni qadrlashga o‘rgatadi. Xotira bu – tarix. U kechagi o‘tmishni, ajdodlar o‘gitini, milliy merosimizni anglatib turuvchi – muqaddas kitob zarvaraqlaridek hayotimizni yoritib turadi. Shu bois, inson o‘z xotira boyliklarini qadrlaydi. Bugun nishonlayotgan bayramimiz shunday bir kunki, u shu yurtda yashayotgan har qaysi oila, har qaysi xonadon uchun bevosita daxldor bo‘lgan, ularning hayotida qandaydir chuqur iz qoldirgan tarixiy sanadir.

Alloh taolo jonajon yurtimiz kelajagi yo‘lida qurban bo‘lgan, front ortini mustahkamlash yo‘lda fidokorona mehnat qilgan, zahmat chekib o‘tgan ota-bobolarimizni, yurtdoshlarimizning bar-chalarini o‘z rahmatiga olib, tabarruk yoshdagi otalarimiz va onalarimizning umrlarini uzoq qilsin!

Foydalaniman qilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. muslim.uz. 1-sahifa.
2. “Hilol” diniy-ma’rifiy, ijnimoiy-adabiy jurnali 4/21 soni 24-bet.

TARIY XOTIRA – KELAJAK POYDEVORI

Qadirova Qizlarxon Komuljonovna

Tuproqqa'l'a tuman 19-maktab ona tili va adabiyot
fani o'qituvchisi, tel: 99899 965 42 28

Madrimova Gulbahor Abdirimovna

Tuproqqa'l'a tuman 19-maktab ona tili va adabiyot
fani o'qituvchisi, tel: 99893 929 1107
qizlarxon1989@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xotira va qadrlash kabi insoniy fazilatlar ulug'langan, hamda tarixiy Vatan uchun xizmat qilayotgan ajdodlarimizga ergashish, ularning mehnatini qadrlash xususida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Xotira, qadrlash, insoniy fazilatlar, fidoyilik, matonat, jasorat va ma'naviyat.

Inson xotirasi muqaddas, inson qadri hamisha ulug' hisoblangan. Shu bois inson borliqning gultojidir. Inson - tabiat mo'jizasi, Ollohning yaratgan buyuk xilqati. Insoniyat ildizi bo'lgan hazrat Odam alayhissalom va Moma Havo onamizni yaratgan Olloh, ularni yer yuziga jo'natar ekan, o'n sakkiz ming olamni yaratdi. Inson aqli, tafakkuri bilan borliqni o'ziga bo'ysuntira oldi. Bu qobiliyatini avlodlariga meros qoldirdi. Shunday kunlar keldiki, hayvonot va nobotot olamini o'ziga bo'ysuntira olgan inson, asta-sekin yer yuzini bo'lib olish siyosatini qo'lladi. Natijada tarixda shunday qirg'inbarot janglar vujudga keldiki, butun jahon aholisi hayoti katta tahlikha ostida qoldi. Shunday urushlardan Birinchi va Ikkinci jahon urushlari ko'plab ajdodlarimizning kelajagini, orzularini, bolaligini tortib oldi. Bu kabi urushlar oqibatida ma'naviyatimiz xazinasini boyitib kelgan buyuk bobolarimizning, shoir va yozuvchilarimizning hayoti og'ir kechgan. Ular hayotida ayriq va iztirob onlari paydo bo'lgan.

Men shu qora kunda tug'ildim.

Tug'ildim-u shu on bo'g'ildim.

Shukurki, ko'plab jahon davlatlari ittifoq bo'lib bunday urushlarning oldini olish maqsadida Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Jahon Tinchlik Kengashi tuzilib, ko'plab hamkorlik ishlarini olib bordilar. Insoniyat ildiziga bolta uradigan bunday qirg'inlar bartaraf etildi. Mustaqil davlatimiz bu kun tom ma'noda inson xotirasi va qadriga nisbatan adolatni tiklab, asl haqiqatni o'zida mujassam etgan muhim tarixiy sana 9-may - "Xotira va qadrlash" kunini umumxalq bayrami sifatida nishonlab kelmoqda. Xotira va qadrlash – inson aql-zakovotining betakror ma'naviy ne'matlari, tiriklikning azaliy manbalari desak yanglishmaymiz. Zero, homiylik, saxovat va himmat, mehr va muruvvat fazilatlari xotira va qadr tushunchalari bilan o'zaro uyg'unlik kasb etadi. Qalbi saxovatga, mehr-muhabbatga, shafqat-shafoatga to'la insonlargina o'z tarixini, ajdodlarini doimo xotirlaydi va fidoyi yurtdoshlari, yorug' kelajak yo'lida mehnat qilayotgan kishilarining qadriga yetadi. "Xotira va qadrlash" kuni alohida e'tibor bilan bayram qilinishi teran ma'noga ega. Chunki Ikkinci jahon urushidagi tarixiy g'alabani ta'minlashda yurtdoshlarimizning ham jasorat va xizmatlari beqiyos bo'lgan. Jang-u jadallarda jon olib-jon bergen minglab o'zbek o'g'lonlari front ortida tunni tongga ulab mehnat qilgan, rizq-u nasibasini o'zgalar bilan baham ko'rghan, oilasidan, ota-onasidan yiroqda bo'lgan. Bunday mehridaryo vatandoshlarimiz matonati va fidoyiliklari hech qachon unutilmaydi:

Iblisning g'arazi bo'lgan bu urush, Albatta, yetadi o'zin boshiga

O'g'lim omon kelar, g'olib muzaffar, Gard ham qo'ndirmasdan qora qoshiga.

Inson, xalq, millat tarixiy xotira bilan tirik. Ayniqsa, o'tganlarning xayrli ishlarini yodga olmoq, qadrlamoq, biz uchun ham farz, ham qarzdir. Shu boisdan, Ikkinci jahon urushida halok bo'lgan minglab yurtdoshlarimiz xotirasini yod etish va e'zozlash, og'ir jang-u jadallarni boshidan kechirgan, yarador bo'lib qaytgan keksalarimizni, front ortida mashaqqati mehnati bilan g'alabaga hissa qo'shgan insonlarning hurmat-ehtiromini joyiga qo'yib, munosib taqdirlash milliy qadriyatlarimiz qatoridan keng o'rin olib kelmoqda. Prezidentimiz tashabbusi bilan poytaxtimiz Toshkent shahrida G'alaba bog'i barpo etildi. Bu esa O'zbekiston xalqining jang maydonlarida va front ortida ko'rsatgan beqiyos jasorati va matonatini tarix sahifalariga muhrlash, yosh avlodimizni Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida tarbiyalash maqsadi mujassam ekanligi isbotidir.

Mana shu ulkan maydonda urush davridagi janggohlarni eslatadigan baland tepalik ustida

general Sobir Rahimov kabi harbiy qo‘mondonlarimiz, o‘zbekistonlik barcha botir jangchilarning so‘nmas xotirasiga atab “Mangu jasorat” deb nomlangan ulug‘vor monument barpo etildi. Zamonaviy muzey san’ati va axborot kommunikatsiya texnologiyalarining eng ilg‘or yutuqlari asosida “Shon-sharaf” muzeyi bunyod etildi. Ular buyuk g‘alabaga buyuk hissa qo‘shtgan xalqimizning mislsiz jasoratini tarannum etishga, yosh avlodimizni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdek olivjanob maqsadga xizmat qiladi. Biz bugun urush yillarida xalqimiz ko‘rsatgan beqiyos qahramonlikni ulug‘laydigan, o‘zida ona Vatan timsolini mujassam etgan “Matonat madhiyasi” monumenti poyiga gulchambar qo‘yib fidoyi yurtdoshlarimiz xotirasiga hurmat bajo keltiramiz. Shuni aytish kerakki, ushbu yodgorlik majmuasiga qandaydir badiiy obraz emas, balki hayotimizda chindan ham bo‘lgan tarixiy voqeа – mo‘tabar bir inson va uning oilasi to‘g‘risidagi haqiqat asos qilib olingan. Yoshlarimiz tarixni chuqur o‘rganib, shu o‘tmishimiz bilan faxrlanib yashab kelmoqdalar. Kelajak avlod Amir Temur kabi shavkatli ajdodlarimizning, ulug‘ alloma va mutafakkir bobolarimizning vorislari sifatida “Men kelgusi avlodga o‘zimdan nimalar qoldiryapman?”, degan tushuncha va intilishni ong-u shuuriga joylab yashashi lozim. Erishilgan yutuqlarimizni yanada rivojlantirish bilan birga, boshqalardan o‘zishga intilmoq kerak. Ana shunda buyuk kelajagimizni ta’min etgan bo‘lamiz. Aslida, biz hech qachon hech kimdan kam bo‘lmaganmiz, kam emasmiz va kam bo‘lmaymiz ham, degan da’vatning mazmun-mohiyatida ayni shunday intilish mujassamdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va faravon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent. “O‘zbekiston” nashriyoti, 2016
2. Google.

ONA TILI VA ADABIYOT DARSALARIDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH SAMARASI

Selixonova Oltin Azadovna

Xorazm viloyati Bog'ot tumani

1-son maktab ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Telefon:+998(97)-527-88-72

Annotatsiya: Maqolada ta'limga innovatsion texnologiyalar va interfaol usullarni ona tili va adabiyot darslarida foydalanish yo'llari va uning samarasi haqida ma'lumotlar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion texnologiyalar, interfaol usullar, mustaqil fikrlash, bahs yuritish. Sinkveyn

Bugungi shiddat bilan jadallahib borayotgan taraqqiyot davrida dunyo har daqiqada o'zgarmoqda, avlodlar. o'zgarmoqda va o'sib kelayotgan avlodning fikrashi, dunyoqarashi turlicha va bu jarayon bugungi ta'limga tizimida o'qituvchining tinimsiz izlanishga, yangidan yangi g'oymalarni qo'llashga, ta'limga innovatsion texnologiyalardan, AKTdan foydalanish zaruratini tobora orttirmoqda. Ma'lumki, "Adabiyot" darslariga noan'anaviy darslarni olib kirish va uni ta'limga mazmuniga singdirish, dars o'tishning yangi-yangi usullarini topish Davlat ta'limga standartlari talablarini bajarishga zamin yaratadi. Inson shaxsini har tomonlama kamol toptirish, o'sib kelayotgan yosh avlodda umuminsoniy va milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini uyg'otishda, milliy tilga, o'z xalqining an'analariga iftixor hissini kamol toptirishda "Adabiyot" darslarining o'rni beqiyosdir. Shunday ekan, biz ham o'z darslarimizni tashkil etishda aynan shu maqsadlarni ko'zlagan holda ish olib boramiz.

Keyingi paytlarda ilg'or tajribali o'qituvchilar tamonidan darsning seminar -dars, bahs - dars, suhbat - dars, sinov - dars, konferensiya - dars, sayohat-dars kabiturlari o'tkazilmoqda. Bunday dars turlari o'quvchining dars paytidagi loqaydligiga barham berib, unda faollikni uyg'otadi, bolani o'yashga, muhokamali fikr yuritishga, so'zlashga va izlanishga hamda mehnat qilishga o'rgatadi. Buning uchun hamma vaqt o'qituvchi, o'z o'quvchilariga nisbatan ko'proq shug'ullanib, bilim va mahoratini tinmay oshirib borishi zarur. Shundagina u o'z nomiga munosib faoliyat kishisi bo'ladi. Mehnatning samarasi sifatida har bir darsi mazmunli, maroqli orginalligi bilan farqli ekanligini, uning mashg'ulotlariga o'quvchilar tabora qiziqib borayotganliklarini, shogirdlarining dars jarayonida o'quv materiallarini, o'zaro ishtiyoy bilan o'rganishga kirishib faollik va uyushqoqlik ko'rsatayotganliklarini qalbdan his etadi. Bunday natijaga, shubhasiz dars jarayonida oqitish usullaridan har tomonlama foydalanish orqali erishish mumkin.

Men o'z darslarimni o'tish qulay va jonli bo'lishi uchun turli ko'rgazmaliquollar ishlab chiqaman, ulardan o'z vaqtida va o'rnida foydalanishga harakat qilaman. Murakkab mavzuni o'quvchilar ongiga osongina yetkazish uchun "Aqliy hujum", "Zakovat", "Modul dars", "Zigzag", "Interfaol", "O'yin dars", "Munozarali-bahsli dars", "Sayohat dars", "Musobaqa dars" kabi usullardan foydalanaman. Darslarda o'zim o'rgatgan manbalardan, savollar yoki testlardan unumli foydalanishga harakat qilaman. Ta'limga har doim yangilanishga mushtoqdir.

Shuning uchun, iloji boricha, ta'limga yangi usullari ustida izlanishimiz talab etiladi. Chunki o'quvchilarga ham bir xil qolipdagi darslar yoqmaydi, ularni zeriktiradi. Natijada o'quvchi darsni yaxshi o'zlashtira olmaydi. Har bir usuldagagi darslar ikki-uch marta o'tilganda o'zini oqlaydi. Me'yordan oshmasligi, o'quvchilarini zeriktirmasligi uchun usullarning turlicha bo'lishi darsning samaradorligini yanada oshiradi. Dars jarayonlarida notiqlik, suhbat, hikoya, mustaqilish, yozma ish, zamon bilan bog'lash, mustaqil fikrga tayanish shakllariga katta e'tibor berishimiz lozim. Har bir o'tilayotgan darsga o'quvchilar tomonidan berilayotgan baho biz uchun qadrlidir.

Hozirda ta'limga metodlarini takomillashtirish sohasidagi asosiy yo'nalishlardan biri interfaol ta'limga tarbiya usullarini joriy qilishdan iborat.

Interfaol usullarni qo'llash natijasida o'quvchilarining mustaqil fikrlash, tahlil qilish, xulosalar chiqarish, o'z fikrini bayon qilish, uni asoslangan holda himoya qila bilish, sog'lom muloqot, munozara, bahs olib borish ko'nikmalari shakllanib, rivojlanib boradi.

Yana darslarimni qiziqarli va tushunarli bo'lishi uchun "Sinkveyn",

"Assesment", "Tushunchalar tahlili" kabi metodlardan ham, yana "Matn tahlili" metodlarini ham ko'p bora qo'llayman, chunki bir xil metodlarni qo'llash ham bolalarni zeriktirib qo'yishi mumkin shuning uchun ularni tez-tez almashtirib turaman bu esa darsimni samarali chiqishiga sabab bo'lad i.

Misol uchun "Sinkveyn" metodidan foydalanish orqali o'quvchilar so'z

turkumlarini yana bir bor esga olishadi. Misol uchun "Kuntug'mish" dostoni yuzasidan o'quvchilarga sinkveyn tuzish vazifasi berilsin. Bunda o'quvchilar asr ichida biror so'zni olib bajarishadi.

1. Sandiq

2. Katta, chiroyli

3. Yasaladi, solinadi, quluflanadi

4. Usta chiroyli sandiqlar yasadi

5. Quti

Bugungi kunimiz nihoyatda shiddatkor.U har bir o'qituvchidan o'z ishiga ijodiy yondashishni, ta'limning yangi shakllaridan foydalangan holda dars samaradorligini oshirishni talab qilmoqda. Ayniqsa, adabiyot darslarida o'quvchi o'zligini anglasa,o'zini va o'zgalarni tushuna olsa,o'qituvchi o'zining kamchiliklarini ko'ra olsa va ularni to'g'rilaishda g'ayratli bo'lsagina, dars kashfiyot darajasiga yetadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020 yil 24 yanvardagi Oliy Majlisga Murojatnomasi. T.: "O'zbekiston", 2020.

2. Sh.Mirziyoyev Milliy taraqqiyot yo'limizni qattiyat bilan davom ettirib yangi bosqichga ko'taramiz O'zbekiston nashriyoti Toshkent -2017.

3. Adabiyot nazariyasi. Darslik. Toshkent -2017.

4. ziyonet.uz

O'QUVCHILARNING BADIY ASARLARGA BO'LGAN QIZIQISHLARINI OSHIRISH BORASIDA FIKR-MULOHAZALAR

Kuvandikova Mahliyo Toshtemirovna

Samarqand viloyati Jomboy tumani

47-maktab ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Telefon nomeri :+998994463771

Annotatsiya: Ushbu maqolada badiiy asarlarni o'qib, tahlil qilish, o'quvchilarning badiiy asarlarni o'qishga qiziqishlarini oshirish borasida e'tibor qaratiladigan jihatlar haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar : kitob, madaniyat, ma'naviyat, o'tmish, kelajak, yoshlar, o'quvchi, badiiy asarlar Shunday badiiy asarlar borki, ularni o'qib, butunlay boshqa insonga aylanmoq, kitobdag'i davrga tushib qolmoq, asar qahramonlari bilan yashamoq, ularga mehrimizni bermog'imiz, nafratimizni ham oshkora namoyon qilmog'imiz mumkin. Bu bizga badiiy adabiyotning ta'siri, xususan, so'zning qudratidir. Kitob- insonni komillikka, yuksaklikka etuvchi ajoyib xazina.

O'tmish voqealarini, tarixda bo'lgan muhim hodisalarini biz agar kitob atalmish manba bo'limganda qayerdan ham bilardik? Albatta, dastlab og'zaki nutq, buning natijasida esa xalq og'zaki ijodi namunalari paydo bo'lgan, yozma nutq jarayonida esa yozma manbalar dunyo yuzini ko'rdi. Dastlabki yozma adabiyot namunalariga murojaat etsak, O'rxun- Enasoy yodgorliklari, Mahmud Qoshg'ariyning "Devoni lug'ot at turk" asari, Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig" asarları yaratilganligiga necha asrlar bo'lsa ham, ulardag'i mazmun-mohiyat hali hanuz eskirgani yo'q. Masalan, O'rxun-Enasoy yodgorliklari asar qahramoni o'sha davrdayoq turk xalqini mustaqil ko'rishni orzu qildi va buning uchun yurtini birdamlikka, hamjihatlikka chaqirdi, o'z maqsadiga erishib, yurti ozodligini bayramdek kutib oldi. To'g'ri, asar toshga yozilgan, lekin undagi ma'lumotlar oltinga teng. Xalq og'zaki ijodi namunalari, o'zbek tili grammatikasi, fonetikasi, dialektologiyasi, undagi soz yasash qonun - qoidalari haqida Mahmud Qoshg'ariy o'zining "Devoni lug'ot at turk" asarida so'z yuritib, o'zbek tilshunosligida birinchi lug'atni yaratdi va birinchi o'zbek tilshunosi degan sharafli nomga sazovor bo'ldi. Bugungi kundagi rahbar ma'naviyati, jamoani boshqarishda e'tibor qaratiladigan jihatlar haqida, inson odob-axloqiga oid qarashlarini Yusuf Xos Hojib o'zining "Qutadg'u bilig" asari orqali belgilab bergan. Bu asarlar davrlar o'tsa ham insonlarga ezbegulik ulashishdan to'xtagani yo'q.

Kitob, uning inson ma'naviyatida tutgan o'rni haqida so'z borganda, adabiyotimiz quyoshi hisoblanmish Mir Alisher Navoiy nomini eslamaslikning iloji yo'q. Chunki Navoiy asarlarini bilan insonlarga ma'naviy ozuqa bera oldi, lirik ash'orlari bilan ham xalqning yurak-yuragidan joy oldi. Alisher Navoiy buyuk asari hisoblanmish "Xamsa"ni yakunlab, Xuroson hukmdori, do'sti Husayn Boyqaroga taqdim etadi. Husayn Boyqaro kitobni ko'zlariga surtib, Navoiyga minnatdorchilik tariqasida o'zining sevgan otiga mindirib, Hirot ko'chalarini aylantiradi va o'zi jilovdorlik qiladi. Qarang, buyuk shohning bir shoirga bo'lgan izzat-u ehtiromini.

Bizning yurtimizda ham ijodkorlarga, adabiyotimiz xazinasini o'zining buyuk asarlarini bilan boyitayotgan ijod ahliga davlatimiz tomonidan, xususan Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan e'tibor qaratilib, ular munosib taqdirlanib bormoqdalar. Buyuk-buyuk asarlar yaratilm-oqda, adiblarimiz nasriy asarlarini, shoirlarimiz she'r-u ash'orlarini, dramaturglarimiz dramatik asarlarini o'quvchilarga taqdim etmoqdalar. Xo'sh, bugungi kun o'quvchisi bu imkoniyatlardan to'g'ri foydalangan holda bu asarlarni o'qib, tahlil qilib bormoqdam? Texnika asri atalmish bu davrda hamma vaqtadan unumli foydalanish yo'llini qildirgan holda, mobil telefoniga yoki kompyuteriga murojaat qiladi. O'zi qildirgan ma'lumotni bir zumda topadi ham. Shu tariqa asrlar davomida bizga eng yaqin do'st bo'gan, ma'naviy ozuqa bergen kitobga e'tibor pasayib ketdi. Birinchi o'zbek romani bo'lgan Abdulla Qodiriyoning "O'tkan kunlar" asari chop etilishi bilan kitob qo'lma-qo'l bo'lib ketar, navbatda turganlarning son-sanog'i yoq bo'lib, hatto asarni boshdan-oyoq yod olganlar ham bo'lgan ekan. Bundan bir asr ilgari insonlarning kitobga, badiiy asarga mehri shunchalik baland bo'lganini eshitib, bir tomonidan xursand bo'lasan, bir tomonidan bugungi davrdagi ba'zi yoshlar bilan solishtirgan holda lol qolasan. Jahon adabiyotining yirik vakili, birinchi bo'lib hayvonlar obrazni badiiy adabiyotga olib kirgan ijodkor Ernest Tompson o'z tarjimayi holida yozishicha, yoshligida "Kanada qushlari" asarini kitob dokonida ko'rib qolib, uni sotib olish uchun bir necha yumushlarni bajarib, kitobga yetarli mablag' to'plaganini aytadi.

Va uning ham "Jonivorlari haqida hikoyalar" asari shu darajada mashhur bo'lib ketadiki, kitob qo'lma-qo'l o'qiladi, uni tik turib o'quvchilar ham bo'ladi. U paytda yozilgan asarlar bilan bugungi kundagi asarlarining farqi bormikin yozilishida? Lekin bugun o'sha asarlarni ham yangi nusxada chop etib, qo'liga tutqazilsa ham o'sha davrdagidek kitobga mehr qo'yib o'qiydiganlar kamroq. Yoshlarning kitobga, badiiy asarlarga bo'lgan e'tiborini kuchaytirish maqsadida davalatimiz rahbari tomonidan ham qarorlar e'lon qilinib, bir qator kitobxonlik ko'rik-tanlovlari tashkil qilindi. Bu tanlovlarda yoshlarning to'lib-toshib qatnashayotganligini ko'rib xursand bo'lamiz. "Yosh kitobxon" tanlovida g'olib bo'lib "Spark" avtomobilini qo'lga kiritgan yoshlarga havas qilmagan yosh-u qari qolmadi. Tanlovlar ta'sirida, kitob reklamalari tufayli o'quvchilar orasida kitob o'qish madaniyati oshib bormoqda. Internet orqali kitob o'qish, audiokitoblarni tinglash ham foydali, lekin jonli kitobga nima yetsin? Kitobda qahramonlar holatiga ta'sirlanganingizda ko'z yoshingiz tomadi, bir betni tugatsangiz, ikkinchi betiga shitirlatib varoqlab o'tkazasiz, qog'oz kitobning o'z hid, o'z sehri bor. Buni kitobni o'qigan odamgina his qila oladi, xolos.

Yaqinda mobil telefon orqali O'tkir Hoshimovning" Dunyoning ishlari " asarini o'qib chiqdim. Avval qog'oz kitob orqali o'qiganimda, u menga boshqacha ta'sir qilgandi, lekin bu safar umuman ta'sirlanmay, bir zumda uni tugatdim. Shunda qog'oz kitoblarning naqadar menga qadrliliginu, ta'sirini his etdim. Mayli, o'quvchi xoh telefon orqali bo'lsin, xoh oddiy, eski betlari sarg'aygan kitoblar orqali bo'lsin, asarlarni o'qib, ma'naviy dunyosini boyitsa, asardan ta'sirlanib, uning qahramonlariga o'xshagini kelsa, salbiy qahramonlardan nafratlana olsa, uni ko'rgani ko'zi bo'lmasa, obu kitobni o'qigan o'quvchining vaqtি besamar ketmaganidan dalo-lat beradi. Ona tili va adabiyot fani o'qituvchilar, kutubxona xodimlarining o'quvchilarning kitobga mehr-muhabbatli bo'lislardan hissasi katta. Kutubxonalarimiz o'quvchilar bilan to'lib, biz ular so'ragan kitoblarni izlab qolyapmizni, demak, o'quvchilarimiz kitob o'qiyapti, barcha o'quvchilarning kitob o'qish madaniyatini shakllantirish uchun hamkorlikni yo'lga qo'yib, rejali ishlarni amalga oshirish darkor.

Foydalanimadigan adabiyotlar :

1. O'tkir Hoshimov. Daftar hoshiyasidagi bitiklar. "Sharq" nashriyoti. Toshkent. 2011.
2. Istiqlol.Adabiyot.Tanqid.Adabiy-ilmiy nashr. "Turon zamin ziyo yog'dusi". Toshkent. 2015.
3. Nilufar Rasulova. Adabiyotdan mukammal savol javoblar. "Nurafshon ziyo yog'dusi". Toshkent. 2018

UCH AVLOD ABDULLASI

Atajanova Iroda Xalilla qizi
Xorazm viloyat Gurlan tuman 17-maktab
ona tili va adabiyot o'qituvchisi
Saparbayeva Manzura Baxtiyor qizi
Xorazm viloyat Gurlan tuman 2-maktab
ona tili va adabiyot o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Abdulla Qodiry, Abdulla Qahhor, Abdulla Oripov ijod yo'li,
ular asarlaridagi teran ma'no o'z aksini topgan.

Kalit so'zlar: adib, asar, to'plam, hikoya, qahraman, unvon.

O'zbek adabiyoti millatga uch avlod Abdullasini berdi. Birinchisi o'zbek romanchiligidan o'chmas iz qoldirgan Abdulla Qodiri, ikkinchisi o'zining kichik hajmdagi ammo shu kichik hikoyaga olam- olam ma'no yuklay oladigan Abdulla Qahhor bo'lsa, uchinchisi o'zbek she'riyatining yuksak cho'qqilarini zabt eta olgan, millat madhiyasi muallifi Abdulla Oripovdir.

XX asr o'zbek milliy adabiyotining yirik namoyandalaridan biri, buyuk romanavisi Abdulla Qodiri 1894- yil 10- aprelda Toshkent shahridagi Eshon guzar mahallasida tug'ilgan. Tarjimai holidagi quyidagi so'zlar yozuvchining 1926- yilga qadar kechgan hayotiga oydinlik kiritidi: "Har holda bemavridroq bo'lsa kerak, kambag'al, bog'bonlik bilan kun kechirguvchi bir oilada... tug'ilg'onman. Yoshim to'qqiz-o'n larga borg'ondan so'ng meni maktabga yubordilar. Maktabda ikki-uch yil chamasi eski usulda o'qib, keyingi vaqtarda oilamizning nihoyatda qashshoq kun kechirgani vajhidan o'n ikki yoshimda meni bir boyga xizmatchilikka berdilar. Abdulla Qodiri 1917–1918 yillardan boshlab "O'tgan kunlar" romani uchun material yig'ishga kirishdi. 1922 -yilda birinchi o'zbek romanining dastlabki boblari "Inqilob" jurnalida chop etila boshladi. 1925–1926 yillarda "O'tgan kunlar" uch bo'lim holida kitob bo'lib nashr etildi. 1928- yili yozuvchining ikkinchi tarixiy romani – "Mehrobdan chayon" nashrdan chiqdi. Har ikki tarixiy romanda ham adib xalqning milliy mustamlaka zulmidan ozod bo'lish haqidagi orzu-umidlarini ifoda qiladi.

Abdulla Qahhor buyuk hikoyanavis, "buyuk" so'zini jimjimadorlik yoki ortiqcha bahoberish deb qaramaylik, chunki Abdulla Qahhor o'zbek adabiyotiga ajoyib hikoyasi va ushbu janrning tengsiz ustasi bo'lib kirib kelgan, ammo u roman nafiyava dramaturg sifatida ham ishtirot etadi. Uning hikoyalarida o'zbek xalqining eng yaxshi jihatlari — sog'lom aqli, hajviylikka yo'g'rilgan hayotiy donoligi namoyon bo'ladi. Adabiyot sohasidagi xizmatlari uchun Abdulla Qahhonga o'limidan so'ng "O'zbekiston xalq yozuvchisi" unvoni berilgan. Qahhor o'ziga xos uslubi bilan chinakam milliy rassom hisoblanadi. Mavzu va voqe'ilikni u o'zbekchilik haqiqatidan olgan. Uning qahramonlari ushbu muhitni ilgari surgan ro'zg'or, marosimlar, odatlari va xulqi bilan uzviy bog'liqdir. O'zbek nasr nafisligi rivojida uning "Sarob", "Qo'shchinor chiroqlari" romanlari, shuningdek, "Sinchalak" va "O'tmishdan ertaklar" qissalari alohida o'rinn tutadi. "O'tmishdan ertaklar"da muallif xotirasida chuqur iz qoldirgan odamlar haqida so'zlaydi. Abdulla Qahhoning o'zi: "Men yoshligimda guvoh bo'lganlarimni yozdim. Haqiqatni, faqat haqiqatni yozdim. Agar bu haqiqatsiz - zamonaviy yoshlarga dahshatli ko'rinsa, demak, men bu achchiq haqiqatimni oxirigacha haqiqat hikoyasi - ertak deb nomlayman!", degan.

Abdulla Oripov - o'zbek shoiri va jamoat arbobi. Abdulla Oripov ijodi zamonaviy o'zbek adabiyotining yorqin sahfalaridan birini nomoyon etadi. Uning she'rlarida insonning chuqur ruhiy dunyosiva xalq tarixitahlil etiladi. 1998- yil Abdulla Oripov "O'zbekiston qahramoni" unvoniga musharraf bo'lgan. U 2007 -yil 12 - yanvarda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasida O'zbekiston mualliflik huquqini himoya qilish agentligining Bosh direktori Abdullo Oripov Jahon madaniyatining xazinasiga ijodiy hissa qo'shganligi uchun yuqori darajadagi "WIPO Creativity Award" oltin medaliga sazovor bo'ldi.

Foydalilaniganadabiyotlar:

1. www.Ziyo.net
2. W.W.W.pedagog.uz

МУХАММАД ЮСУФ ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК АДАБИЁТИДАГИ ЎРНИ

Раззақова Шоҳида Ниёзметовна

Урганч тумани 28-сон мактабнинг
она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси

Аннотация. Ушбу мақолада шоир Муҳаммад Юсуфнинг ижоди ва унинг шеълари
гоялари ва ўзбек адабиётининг ривожланишидаги аҳамияти кўрсатиб ўтилган.

Калит сўзлар: Муҳаммад Юсуф, адабиёт, санъат, шеър, жанр, бадий асар, Она Ватан

Дилтортар шеърлари оханграбо қўшикларга айланиб, ҳар бир ўзбек хонадонига кириб
борган лирик шоир Муҳаммад Юсуф 1954 йилнинг 26 апрелида Андижон вилоятининг
Марҳамат туманига карашли Қовунчи қишлоғида дехқон оиласида туғилган. Ўрта мактабни
шу ерда тугатгач, республика Рус тили ва адабиёти институтига ўқишга кириб, уни 1978
йилда тамомлаган.

Ижодга ҳавас уни олий маълумот олгач Тошкентда қолишга унади. 1978-1980 йилларда
Китобсеварлар республика жамиятида, 1980-1986 йилларда «Тошкент оқшоми» газетасида,
1986-1992 йилларда Гафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриётида ишлади, 1992-
1995 йилларда «Ўзбекистон овози» газетасида, Ўзбекистон ахборот агентлигида ишлади,
1995-1996 йилларда Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши ака-
демиясида ўқиди, 1997 йилдан умрининг охирига қадар Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси
раиси ўринbosари лавозимида фаолият курсатди. М.Юсуф Ўзбекистондаги энг ёш халқ
шоири (1998) ҳисобланади. Унинг дастлабки шеърлари «Ўзбекистон адабиёти ва санъати»
рўзномасида 1976 йилда чоп этилган эди. Бевакт ўлим шоирни орамиздан олиб кетди.

Бадиий ижод билан талабалик давридан шуғулдан бошлаган, аммо шеърга фоят масъу-
лият ва талабчанлик билан муносабатда бўладиган Муҳаммад Юсуф илк туплами – «Таниш
тераклар»ни 1985 йилда нашр эттириди. Биринчи китобиёк уни элга танитди, тўпламдаги
шеърлардан дунёга келган дилтортар қўшиклар эса уни машхур килди. Иқтидорли шоир-
нинг «Булбулга бир гапим бор», «Уйқудаги қиз», «Халима энам аллалари», «Ишк кемаси»,
«Кўнглимда бир ёр», «Бевафо кўп экан», «Ёлғончи ёр», «Эрка кийик», «Осмонимга олиб
кетаман» каби кўплаб шеърий китоблари босилиб чиккан. Республикамиздаги энг ёш халқ
шоири Муҳаммад Юсуф эди. У 1998 йилда 44 ёшида «Ўзбекистон халқ шоири» унвонига
сазовор булган.

«Бадиий асар тили гузаллигининг аниқ бир шарти бор: тасвир аниқ ва равон булиши, яъни
тасвир этилаётган ҳулқ, ҳаракат ёки манзара тил туфайли ўқувчиларнинг кўз олдида аниқ ва
ёркин намоён бўлиш зарур». Шунга кўра Муҳаммад Юсуф шеърларининг тили равон, аниқ,
сада, бадиий тасвир воситаларининг меъёрида қўлланилиши билан ажralиб туради:

Майли-да кимгадир ёкса, ёкмаса,

Уларга қўшилиб йиғлашармидик.

Биз бахтли буламиз,

Худо хохласа.

Худо хохламаса,

Учрашармидик...

Бу мисралардан укувчи шоир нима демокчилигини тезда тушуна олади.

Шоир шеърларида етакчи хусусиятлардан бири-мусликийлигидир. Шунинг учун хам
М.Юсуф шеърлари кўплаб санъаткорларимиз томонидан ашула қилиб, мусиқага солиниб
келмокда:

Ўтар қанча йиллар тузони,

Юлдузлар кўз ёши –самони.

Ўтар инсон яхши-ёмони,

Мехр колур, мухаббат колур.

... Нима дейсан, эй гаюр инсон?

Ғийбатларинг килди мени кон.

Сен ҳам бир кун ўтурсан, ионон,

Мегр колур, мухаббат колур!

Муҳаммад Юсуфнинг шеърлари минглаб китобхонлар қалбидан жой олган. Айтишларича,

унинг ёзган шеърларини хали сиёҳи қуrimасдан, талашиб бастакорлар қуйга солишган вактлар ҳам бўлган. Бунинг сабаби, албатта, шоир шеърларининг тингловчи юрагига яқинлиги, уни тинглаб дардларига дармон топиши эмасми? Айниекса, шоирнинг эл-юртни, Она Ватанни, севимли ёрни ардоқлаш мавзуига бағишлиланган шеърлари нақадар чуқур маънога эга:

Кўринганни дуолар
Қилар бизда момолар.
Ғанимга хам омонлик
Тилар бизда момолар.
Момолар хар жойда бор,
Бизда бори қайда бор.
Бизнинг бустон қайда бор,
Шохимардон қайда бор,
Сулим Сурхон қайда бор,
Самарканд нон қайда бор-а,
Ўзбекистон қайда бор?

Афсуски, бешавқат ўлим севимли шоиримизни орамиздан бевакт олиб кетди. Мухаммад Юсуф ижоди айни гуллаб яшнаган пайтда, Элликқалъа туманида шеърият мухлислари б-н учрашиш мақсадидаги ижодий сафарида вафот этган. Андижонда дафн этилган. Тошкент шахри ва Марҳамат туманидаги кўчалардан бири, шунингдек, Андижон шаҳридаги болалар кутубхонаси ва Марҳамат туманидаги санъат мактаби Мухаммад Юсуф номи билан аталади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Сабоат Урунова.Истиклол ва адабий қаҳрамон. «Узбек тили ва адабиёти»,2002 й,1-сон

**МАҚСУД ШАЙХЗОДА "МИРЗО УЛУҒБЕК" ФОЖЕАСИ ВА ОДИЛ ЁҚУБОВ
"УЛУҒБЕК ХАЗИНАСИ" АСАРЛАРИНИНГ АДАБИЙ-ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ
(ЎХШАШ ВА ФАРҚЛИ ТОМОНЛАРИ)**

Яхшиев Шаҳзод Шерали ўғли
бакалавриат талабаси, Тошкент
давлат транспорт университети

Аннотация: мақолада Максуд Шайхзоданинг “Мирзо Улуғбек” тарихий фожеаси ва ушбу асардаги асосий персонажлар ҳамда воқеалар ривожи Одил Ёқубовнинг “Улуғбек хазинаси” тарихий асарида персонажлар ва воқеалар ривожи билан ўзаро адабий-қиёсий таҳлил қилинади.

Калит сўзлар: фожеа, адабий-қиёсий таҳлил, воқеалар ривожи, тож-у тахт учун кураш, ўхшашиклар, Самарқанд қамали.

Асар қамраб олган давр (вақт). “Улуғбек хазинаси” асари воқеалари Улуғбек хукмронлигининг деярли сўнгги олти ойидан бошланади, яъни бу вақтда Абдуллатиф ва Мирзо Улуғбек ўртасидаги душманлик юзага келиб бўлган ва шаҳзода пойтахт сари юриш қилиб келаётган эди. “Мирзо Улуғбек” фожеасида эса воқеалар ривожи Абдуллатифнинг исён қилишидан анча олдинги воқеалардан бошланади. Трагедия Мирзо Улуғбекнинг вафоти билан якун топса, “Улуғбек хазинаси”да Абдуллатифнинг хукмронлик қилган 6 ойи ҳам тасвирланаб, унинг ўлими билан якун топади.

Иккала асардаги Абдуллатиф образи. “Улуғбек хазинаси”да Абдуллатиф шахсиятидаги ирсият билан боғлиқ бўлган бироз жунунликнинг гувоҳи бўламиз. Асарда унинг жоҳиллик, кўрқоқлик, ишончсизлик каби хислатлари кўрсатиб берилган бўлса, “Мирзо Улуғбек” фожеасида унинг тож-у тахтга бўлган хирси, шафқатсизлиги очиб берилган. Масалан, фожеада унинг қачон тахтга чиқиши ҳақида ўйлашлари, отасининг неча йил умр кўриши, агар узоқ йил умр кўрса, Абдуллатиф кучдан қолган пайтда тахтга чиқиши ҳақида юритган фикрлари унинг тож-у тахтга бўлган хирсини кўрсатиб берган бўлса, унинг Сайд Аббосни отасининг бошини олиш учун юбориш олдидан айтган сўzlари (*Бу ҳукмни шафқат қилмай ижро этгайсан!*), унга Тошкент усталари ясаган ханжарни тутиши нақадар иймонсиз ва шафқатсиз эканлигини кўрсатиб берган. “Улуғбек хазинаси” романинг сўнгидаги Абдуллатифнинг телба бўлиш даражасигача бориб қолган ҳолатини ўқиган китобхон унга бироз бўлса-да ачинса, фожеада отасининг қатли учун жаллод юбораётган ўғил ҳолати китобхонда нафрат уйғотади. Ҳар иккала асарда ҳам Абдуллатиф дин пешволарининг қўлидаги қўғирчоқ кабилиги, уларга мутелиги кўрсатиб ўтилган. “Улуғбек хазинаси”да Низомиддин Хомуш таъсирида бўлса, “Мирзо Улуғбек” фожеасида Хўжа Ахрор Валийнинг чизигидан чиқмайди. Ҳатто Улуғбекнинг шартларини ҳам Хўжа Ахрорнинг розилиги билан қабул қиласи.

Гавҳаршодбегим образи. “Улуғбек хазинаси”да Гавҳаршодбегим образига кенг тўхталиб ўтилмаган, баъзи ўринларда у ҳақида таърифлар келтирилган. Масалан, Амир Темур вафотидан кейин доимо кўк либос кийиб, гўё Сохибкирон учун бутун умр мотам тутгандай юриши, Шоҳруҳ Мирзо Хурросон тахтига ўтиргач, тож-у тахтни ўз қўлига олиши, шаҳзодалар Алоуддавла ва Абдуллатифнинг орасига низо уруғини сочганлигини Мирзо Улуғбек ҳаёлидан ўтказади. Унга – ўз ўғлига “шоҳи шарир” деб ном қўйиб Абдуллатифга қарши қайраганлиги ҳақида ўйлади. “Мирзо Улуғбек” фожеасида эса Гавҳаршодбегим образи кўз олдимиизда кенгроқ гавдаланади, унинг ўткир аёл бўлганлиги, давлат бошқарувига ҳам аралашиб турганлиги, барчани ўз измида ушлаб туриш хоҳиши истаги кенгроқ ёритилади. Самарқанд қамали вактида ҳам у саройда тасвирланади. “Улуғбек хазинаси” асари билан шу ўринларда ноўхашликлар мавжуд.

Мирзо Улуғбек умрининг сўнгигида мушарраф бўлган севгиси. Ҳар икки асарда ҳам Мирзо Улуғбекнинг умрининг охирида қўнгил қўйган аёли образи мавжуд. “Улуғбек хазинаси”да Юлдуз образи келтирилган бўлса, “Мирзо Улуғбек” фожеасида эса Феруза образи қаламга олинган. Ҳар икки аёл ҳам Улуғбекнинг ҳам шогирди, ҳам суюкли аёли сифатида тасвирланади. Уларнинг ёшлиги, ақл-у заковати, барча яхши хислатлари ҳар икки асарда ҳам деярли бир хил, фақат номи икки хил холос. “Улуғбек хазинаси” асаридан фарқли

ўлароқ “Мирзо Улугбек” фожеасида Феруза билан боғлиқ тұхматлар, фисқ-у фасодлар ҳам келтирилген бўлиб, Улугбек унга талоқ хатини берса-да, умрининг сўнгги дамларида Феруза ёнида бўлади.

Шаҳзодани тўғри йўлдан оздирган дин пешвоси. Абдуллатифнинг рухиятидаги кемтиклиқдан ўз ғаразли ниятида фойдаланиб, уни охири берк кўчага бошлаган дин пешволари икки асарда икки хил образ билан тасвирланган. “Улугбек хазинаси” асарида Низомиддин Хомуш образи нақшбандиялик таълимотининг йирик вакилларидан бўлиб, шаҳзодани отасига қарши қўяди, уни динга қарши чиққанлигига ишонтиради. Низомиддин Хомуш юқорида айтиб ўтилганидек тарихий шахс. “Мирзо Улугбек” фожеасида Хўжа Ахрор Валий образи шаҳзодани йўлдан уриб, отасининг қатли учун Сайд Аббосга отаси учун хун олиш баҳонаси билан дин уламоларидан фатво олиб беради. Хўжа Ахрор Валий ҳам тарихий шахс, аммо биз уни йирик аллома сифатида биламиз. Унинг бундай разил ишга кўл уриши ишонарсиз, албатта.

Бундан ташқари ҳар икки асарда ҳам бир-бирида учрамайдиган тўқима образлар мавжуд. Асарларда образлардан ташқари воқеаларда ҳам турлилик ва ўхшашликлар мавжуд.

Самарқанд қамали. “Улугбек хазинаси”да Абдуллатиф билан жангга йўлга чиққан Мирзо Улугбек қўшинлари пистирмага учраб ҳалок бўлганини эшитгач, дастлаб, Самарқандга қайтишни хоҳламайди. Агар шаҳзода пойтахтни қамал қиласа, ҳалқ бундан азият чекишини ўйлади. Лекин вазият тақозоси билан пойтахтга қайтади, аммо дарвозадан кира олмайди, пойтахт доруғаси Мироншоҳ бунга изн бермайди. “Мирзо Улугбек” фожеасида ҳам доруғанинг Улугбекни шаҳарга киритмаганлиги тасвирлари бор, аммо Мирзо Улугбекнинг одами(Бердиёр) Фармоншоҳни ўлдириб қалъя дарвозаларини очади ва шаҳзода Самарқандни 3 ой қамал қиласи.

Мирзо Улугбекнинг ўлими. “Мирзо Улугбек” фожеасида Улугбек Мирзонинг ўзи сафарга кетиши хоҳишини билдиради ва маҳрамлари билан йўлга чиқади. Ота Муроднинг ҳовлисига етганда, Сайд Аббос одамлари билан келиб ҳукмдорга Абдуллатиф берган заҳарли ханжарни санчади. “Улугбек Хазинаси”да эса Абдуллатиф отасини Ҳаж сафарига юбормоқни ихтиёр этади, йўлда Сайд Аббос ва Султон Жондор бир уйга бошлаб бориб, уни қиличдан ўтказишади. Бу воқеадан кейинроқ Абдуллатиф Султон Жондорга Сайд Аббоснинг калласини ўлдирган бўлса, фожеада Аббос Бердиёрнинг ўқидан ҳалок бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. www.ziyonet.uz
2. www.wikipedia.org
3. Мақсад Шайхзода “Мирзо Улугбек” фожеаси.
4. Одил Ёқубов “Улугбек хазинаси” асари.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 28-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(8-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шоҳруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фарруҳ Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.05.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000